

## **Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava aastateks 2007-2009 täitmise 2007.a aruanne**

### **I Üldhinnang arengukavas 2007. a planeeritud tegevuste täitmisele**

2007. aasta oli alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava esimene rakendusaasta ja selle tulemusi võib üldiselt pidada heaks. Valdav osa arengukavas 2007. aastaks planeeritud ülesandeid on täidetud. Mitmete 2008. ja 2009. aastasse planeeritud tegevuste puhul on alustatud ettevalmistustega. Olulisi puudujääke esines aga erikoolide töö tõhustamisega, välja ei töötatud erikoolide arengu põhimõtteid, mistõttu ei ole erikoolide süsteemis tänaseks olulisi muudatusi käivitatud.

Arengukava täitmiseks 2007. aastal kulus hinnanguliselt ligi 7,8 miljonit krooni, millele lisanduvad summad ministeeriumide ja nende valitsemisala asutuste tegevuskuludest alaealiste kuritegevuse vähendamise teemaatikaga tegelemiseks.

#### **Alaealiste kuritegevus 2007. aastal**

2007. aastal selgitati välja 2114 kuritegudes kahtlustatavat alaealist ja registreeriti 2867 alaealiste sooritatud kuritegu. Alaealiste poolt sagedamini toime pandud kuriteoks olid vargus (28%), avaliku korra raske rikkumine (14%) ning kehalise väärkohtlemise juhtumid (11%). Võrreldes 2006. aastaga oli 2007. aastal kuritegudes kahtlustatavaid alaealisi 58 võrra rohkem, kuid alaealiste poolt toime pandud kuritegude arv vähenes 446 võrra. Sellega jätkus varasematel aastatel alguse saanud trend, mis osaliselt on põhjendatav õiguskaitseorganite efektiivse tööga õigusrikkujate tabamisel, osaliselt aga ka dekriminaliseeritud süütegude välja jäämisest kuriteostatistikast (näiteks kuni 1000-kroonise kahjuga varguste muutmine väärteoks). Alaealiste poolt toime pandud väärteguisid registreeriti 2007. aastal 28 730. Neist sagedasemad olid alkoholi ja tubakaseaduse rikkumised, mootorsõiduki juhtimine juhtimisõiguseta isiku poolt ning avaliku korra rikkumine.

#### **Kuriteoennetustöö tõhustamine**

Kuriteoennetustöö tõhustamiseks toetasid ja viisid Justiitsministeerium, Sotsiaalministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium ning Politseiamet läbi rohkearvuliselt alaealiste kuriteoennetusele suunatud projekte. Riik toetab kuriteoennetusala tegevusi valdavalt projektipõhiselt, ent välja on kujunemas praktika ka pikaajaliste koostööpartnerite regulaarse toetamise näol. Nii Justiitsministeerium, Sotsiaalministeerium kui Haridus- ja Teadusministeerium on mitmendat aastat lisaks projektitoetustele eraldanud erinevatele MTÜdele ka tegevustoetusi.

Kuigi alaealiste kahtlustatavate arvu tõus viitab vajadusele parandada ja aktiveerida ennetustööd, on positiivne tõdeda, et kohalike omavalitsuste ennetusalane tegevus on tasapisi aktiveerumas. Võrreldes 2006. aastaga on loodud juurde 7 kohaliku omavalitsuse alaealiste komisjoni (01.01.2006 – 41 KOV komisjoni, 01.01.2008 – 48 KOV komisjoni), mis ühelt poolt näitab, et on hakatud rohkem tähelepanu pöörama

probleemsetele lastele ja teisalt, läbi omavalitsuse komisjonide töö on paranemas kohalik ennetustegevuse koordineerimine. Justiitsministeeriumi eestvedamisel on valminud erinevad ennetustöö aspekte kajastavad analüüsid, mis annavad ülevaate nii ennetustöö probleemidest kui pakuvad praktilisi näpunäiteid kohaliku ennetustöö paremaks planeerimiseks ja korraldamiseks.

Mitmete tegevustega nii noorte kui ka kogu elanikkonna kuriteoennetuslike hoiakute mõjutamiseks olid seotud MTÜ Eesti Naabrivalve ja Eesti Noorsootöö Keskus. Õigusrikkumistega kaasneva vastutuse teemat käsitlevad ka erinevad politsei loengualased tegevused ja teabematerjalid ning alaealiste komisjoni infovoldikud. Kuigi nimetatud teavitustegevuste mõju teadlikkuse kasvule pole otseselt hinnatud, võib alaealiste komisjonide aruannete analüüsi põhjal täheldada, et alaealised on hakanud rohkem aru saama õigusrikkumistega kaasnevast vastutusest – näiteks vähenenud on komisjoni istungitele sundtoomiste arv<sup>1</sup>.

### **Sotsiaalsete ja hariduslike ennetusmeetmete kättesaadavuse parandamine**

Eesmärgiga parandada sotsiaalsete ja hariduslike ennetusmeetmete kättesaadavust, olid arengukava 2007. aasta tegevused suunatud peamiselt erinevate spetsialistide koolitamisele, eri seaduste muutmissetepanekute ettevalmistamisele ning ülevaate saamisele hariduslike tugisüsteemide kättesaadavusest.

Koolituste osas väärrib esile toomist eelkõige Sotsiaalministeeriumi ja Tervise Arengu Instituudi eestvedamisel uue koolitusprogrammi väljatöötamine lapse probleemidega tegeleva võrgustiku liikmetele ning senisest aktiivsemalt vanematele suunatud koolitusprogrammide käivitamine. Haridus- ja Teadusministeerium töötas välja juhendmaterjalid õpetajatele arenguvestluste läbiviimiseks, koolikohustuse mittetäitjatest teavitamise korraldamiseks tehti ettepanekud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmiseks. Sotsiaalsete probleemidega peredest pärit lastele on loodud suuremad võimalused riigi toetusel õppimise ajal õpilaskodus elada – suund on õpilaskodude riiklikult toetatavate kohtade arvu ja kohatoetuse suurendamisele.

### **Alaealiste komisjonide töö tõhustamine**

Alaealiste komisjonides üle Eesti toimus 2007. aastal 4169 alaealiste õigusrikkumiste arutelu. Komisjonides arutatud asjadest 78% olid seotud erinevate süütegudega ja 22% koolikohustuse mittetäitmisega. Alaealiste komisjonid määrasid 2007. aastal 4615 mõjutusvahendit, kõige sagedamini kohaldati hoiatust (46%), üldkasulikku tööd (20%) ja spetsialisti juurde vestlusele suunamist (17%). Võrreldes 2000. aastate algusega on tõusnud hoiatuse ja üldkasuliku töö osatähtsus ning vähenenud koolikorralduslike mõjutusvahendite osatähtsus.

Arengukavast tulenevad 2007. aastal elluviidud tegevused olid suunatud valdavalt muudatuste ettevalmistamisele alaealiste komisjonide süsteemis. Mitmel juhul oli tegemist alaealise mõjutusvahendite seaduse muutmise ettepaneku või algatusega, mille tulemusena peaks lähiaastatel kiirenema komisjoni infovahetus nii komisjoni asja arutamiseks taotluse esitanud isiku või asutusega, lastekaitseametnike ja erikoolidega.

---

<sup>1</sup> Alaealiste komisjonide 2007. aasta aruannete analüüs. Haridus- ja Teadusministeeriumi noorte osakond.

Eesti Noorsootöö Keskuse kodulehele loodud foorumi kasutuselevõtt ligi poolte komisjonide poolt peaks soodustama nii erinevate komisjonide kogemuste vahetamist ja aitama seeläbi kaasa ka praktika ühtlustamisele. Alaealiste komisjonide statistiliste andmete elektrooniliselt ja jooksvalt koondamine ning arengukavade koostamise käivitamine peaks andma HTMile ja ENTKle olulise instrumendi komisjonide töö paremaks planeerimiseks ning komisjonide süsteemi efektiivsemaks juhtimiseks ja hindamiseks.

Sotsiaalministeeriumi poolt läbi viidud lepitamise koolitus ohvriabitöötajatele ning arutelud rehabilitatsiooniteenuse pakkumise osas peaksid looma järgnevatel aastatel edasimineku just nimetatud mõjutusvahendite kättesaadavuse tagamisel.

### **Erikoolide töö tõhustamine**

Arengukavas planeeritud erikoolidega seotud tegevuste põhjal märkimisväärseid tulemusi erikoolide töö tõhustamiseks ei saavutatud. 2007. aastal ei töötanud Haridus- ja Teadusministeerium välja erikoolide kontseptuaalseid aluseid, mistõttu jäid läbi viimata mitmed arengukavas kavandatud nimetatud dokumendist sõltuvad tegevused. Näiteks ei alustatud 2007. aastal erikoolide diferentseerimisega ehk ülesannete täpsustamisega sõltuvalt õpilaste kasvatusraskustest; ei töötatud välja õpilaste tugiteenuste kirjeldusi ega personali ressursivajadusi erikoolide õppe- ja kasvatusesmärkide elluviimiseks. Kontseptuaalsete aluste väljatöötamise tähtaja edasilükkumine võib kaasa tuua viivitusi ka 2008. ja 2009. aastasse kavandatud erikoolidega seonduvate tegevuste läbiviimisel.

Positiivsena saab esile tuua hetkel Riigikogus menetluses olevaid ettepanekuid täpsustamiseks õpilaste erikooli toimetamise korda. Seega õigusaktide muutmise tulemusena saavad selgemaks eri osapoolte ülesanded õpilase erikooli toimetamisel, mis peaks ühtlasi vähendama olukorda, kus kohtu poolt erikooli suunatud õpilased sisuliselt erikoolis ei viibi. Täiendkoolitused erikoolide personalile peaksid kaasa aitama nii erikoolide omavaheliste kogemuste vahetamisele kui ka töötajate teadmiste ja oskuste paranemisele.

### **Õigussüsteemi mõjus reageerimine alaealiste õigusrikkumistele**

Õigussüsteemi alaealiste õigusrikkumistele mõjusa reageerimise nimel leppisid justiitsminister ja siseminister kokku alaealisi puudutava kohtueelse menetluse kestuses mitte ületada nelja kuu piiri. Justiitsministeerium alustas ka regulaarset alaealiste menetluse pikkuse jälgimist. 2007. aastal alaealiste kohtueelse menetluse pikkus võrreldes eelmise aastaga vähenes ja keskmiseks kestuseks kujunes 3,8 kuud. Algasid ka Justiitsministeeriumi ettevalmistused 2008. aastal avatud Viru Vanglasse noorteosakonna loomiseks – koostati osakonna tööpõhimõtted ning töötajate 2008. aasta koolitusplaan.

## II Rakendusplaan koos 2007. aasta tegevuste täitmismärgetega

MEETMED	TEGEVUSED	ALGSELT PLA- NEE- RITUD VAHENDID 2007. AASTAKS	LÖPP- TÄHTAEG	VASTUTAJA	MÄRKUSED TEGEVUSTE TÄITMISE JA KULUDE TEGELIKU KASUTAMISE KOHTA 2007. AASTAL
<b>I strateegiline alaeesmärk. Ennetustöö tõhustumine elanikkonna teadlikkuse tõstmise ja hoiakute muutmise abil</b>					
1. Kuriteo- ennetusele suunatud algatuste toetamine	1.1. Toetada iga- aastasi kuriteoennetus- projekte ja/või kuriteoennetust tegevate MTÜ-de tegevust	2 000 000	2007-2009	JM	JM toetas 2007. aastal 2 tegevustoetuse taotlust ja 10 projekti kokku 2 miljoni krooniga (vt märkus 1). Info projektide kohta on kättesaadav ka aadressil: <a href="http://www.just.ee/20072">http://www.just.ee/20072</a>
		1 200 000	2007-2009	SiM, Politseiamet	Läbi on viidud 128 kuriteoennetusalast projekti kogusummas 7 397 883 krooni, millest Politseiameti omafinantseering moodustas 1 200 000 krooni. Suurem osa eraldistest suunati ennetus-alaste loengute läbiviimiseks üldhariduskoolides.
		SoM tegevuskulud ja HMN eraldis	2007-2009	SoM	SoM vahendusel toetati HMN vahenditest mitmeid esmasele preventatsioonile suunatud projekte hinnanguliselt ligi 5 miljoni krooniga (vt märkus 2).
		1 600 000	2007-2009	HTM	Alaealiste komisjonide korraldatud projektikonkursid on läbi viidud igas maakonnas, toetati 135 KOV-i ja MTÜ kuriteoennetuse projekti summas 1 623 000 krooni. Esmajoones toetati projekte, mis kaasasid komisjonidest läbi käinud noori; teiseks riskirühma noori (sotsiaalselt vähekindlustatud või käitumisraskustega) ning kolmandaks noorsootöö kättesaadavust laiemalt toetavaid tegevusi. Maakondlikud komisjonid on analüüsinud projekte seoses nende

					vastavusega komisjonide arengukavadele.
	1.2. Suurendada ennetustööd tegevate spetsialistide pädevust EL Beccaria projekti abil	22 000	2007-2009	JM	<p>Beccaria projekti arengute hindamiseks ja eri riikide koolitussüsteemidega tutvumiseks toimus Saksamaal seminar 27-29.04.2007, kus osales ka JM esindaja. Beccaria magistriprogrammiga alustati 2007.a sügisest Hannoveri Ülikoolis, esialgu on programm saksakeelne. Beccaria projekti raames on koostamisel artikkel kuriteoennetusliku õppesüsteemi kohta Eestis. Tegevuse 1.2 finantseerimine toimus JM tegevuskuludest.</p> <p>Lisaks analüüsis JM kohalike omavalitsuste kuriteoennetusala tegevust (vt märkus 3), analüüsi tulemused ka internetis kättesaadavad: <a href="http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=31102/Kohalike+omavalitsuste+kuriteoennetus%F6%F6.pdf">http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=31102/Kohalike+omavalitsuste+kuriteoennetus%F6%F6.pdf</a> ning kriminaalpoliitiliste uuringute sarjas anti välja ülevaade kuriteoennetuse planeerimisest (vt märkus 4), käsiraamat kättesaadav: <a href="http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=35493/kuriteoennetuse_k%E4siraamat.pdf">http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=35493/kuriteoennetuse_k%E4siraamat.pdf</a></p>
2. Alaealiste kuriteoennetusala teavitamine	2.1. Anda välja kuriteoennetusteemalisi trükiseid ja muid teabematerjale	60 000	2007-2009	SiM, Politseiamet	Valminud on politsei mudelauto käsitööleht, mida jagatakse politsei ennetusalaste loengute lõpus ennekõike lasteaedade viimastes rühmades ja üldhariduskooli algkooliastmes. Samuti on valminud joonistusraamat „Ohutus kodus ja vägivald“. Ennetusmaterjalide ettevalmistamise ja trükkimise kulud olid 65 000 krooni.
		25 000	2007-2009	ENTK	2007. aastal valmis koostöös alaealiste komisjonide sekretäridega komisjonide tegevust tutvustav infovoldik. Voldikuid trükiti 5000 tk. Maakondlikud komisjonid on levitanud infovoldikuid oma võrgustikuliikmete ja koostööpartnerite kaudu koolides ja

		33 000	2007-2009	MTÜ Eesti Naabrivalve	omavalitsustes. Telliti juurde uuendatud sisuga voldikuid „Kord majja“ (5000 tk), „Naabrivalve soovitab“ (2500tk), projekti „Turvaline lasteaed“ värviraamat (5000 tk). Voldikud on kättesaadavad ka internetis: <a href="http://www.naabrivalve.ee/index.php?lang=est&amp;main_id=377">http://www.naabrivalve.ee/index.php?lang=est&amp;main_id=377</a> ; <a href="http://www.naabrivalve.ee/index.php?lang=est&amp;main_id=378">http://www.naabrivalve.ee/index.php?lang=est&amp;main_id=378</a>
	2.2. Levitada kuriteoennetusosalast infot kuriteoennetusveebi jt asjaomaste asutuste veebilehtede vahendusel	20 000	2007-2009	JM, SiM, HTM, ENTK	Jooksvalt täiendatakse internetilehte <a href="http://www.kuriteoennetus.ee">www.kuriteoennetus.ee</a> värsket infoga statistika, uuringute, projektide jms kohta, lisaks toimub infovahetus läbi alaealiste komisjonide, koolirahu programmi jt koostööpartnerite postiloendite. Tegevuse 2.2 finantseerimine toimus asjaomaste ministriumite tegevuskuludest.
	2.3. Käivitada mitmesuguste kuriteoennetusprojektide ja -programmide kohta regulaarse info kogumine	10 000	2007-2009	JM koostöös SiM, SoM, HTM ja Hasartmängumaksu Nõukoguga	Asjaomased ministriumid koondasid ülevaate enda haldusalas läbiviidud kuriteoennetuslikest tegevustest. Info kaardistamise kulud kaeti ministriumite tegevuskuludest.
3. Elanikkonna hoiakute mõjutamine	3.1. Korraldada kuriteoennetusliku sisuga loenguid lasteaedades ja üldhariduskoolides	PPde tegevuskulud	2007-2009	PP	Politsei loenguline tegevus toimus piirkondliku ennetustegevuse raames, loengutundide maht kokku oli 6000 akadeemilist tundi.
		MTÜ Eesti Naabrivalve tegevuskulud	2007-2009	MTÜ Eesti Naabrivalve	Lasteaedade projekt „Turvaline Lasteaed“ viidi läbi Viljandis 4 ja Tallinna 52 lasteaias. Täpsem info projekti kohta toodud: <a href="http://www.naabrivalve.ee/index.php?lang=est&amp;main_id=227">http://www.naabrivalve.ee/index.php?lang=est&amp;main_id=227</a> Tallinna Inglise Kolledžis viidi läbi kiusamise ennetuse ja vähendamise teemal kahepäevane õpe, milles osales klassitäis neljanda klassi õpilasi.

	3.2. Rakendada ulatuslikumalt "Koolirahu programmi"	100 000	2007-2009	ENTK jt partnerid	Tänaseks on Koolirahu programmiga liitunud 57 kooli üle kogu Eesti. 2007. aastal osaleti programmi raames üle-euroopalises kampaanias "Erinevused teevad elu põnevaks", mille käigus viidi koolides läbi inimõiguste ja tolerantsi alaseid koolituspäevi ning korraldati ürituste ja rollimängude sarja. Kampaania sihtrühmaks olid Eesti koolide 5.-7. klasside õpilased. Kampaaniaga on seotud 16 kooli üle Eesti. Täiendav info: <a href="http://www.entk.ee/index.php?id=26&amp;keel=ee">http://www.entk.ee/index.php?id=26&amp;keel=ee</a> .
	3.3. Töötada välja metoodiline juhendmaterjal arengukava meede 3 alateemade kaupa ja lülitada vastavad teemad õpetajate täienduskoolituskavadesse	-	2008	REKK/HTM	Tegevusega alustatakse 2008. aastal. Metoodiline lisamaterjal peaks olema suunatud eelkõige alushariduse ja üldhariduse pedagoogidele.
	3.4. Korraldada õpikute kirjastuse toimetajate ja valdkonna õpikuid kinnitavate ainenõukogude liikmete koolitus. Koostada soovitusel kuriteoennetuse põhimõtete arvestamiseks õppekirjanduse koostamisel	-	2009	REKK koostöös teiste asjaomaste asutustega	Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava arendus ning lihtsustatud riikliku õppekava arendus toimub aastatel 2008-2009. 2007. aasta lõpust alates ei kinnita õpikute vastavust ainekavale riiklikud ainenõukogud, vaid REKK-i vastav ainespetsialist. Õppekirjanduse kinnitamisel lähtutakse vastavusest riiklikule õppekavale.
	3.5. Hinnata õpilaste hoiakuid ja väärtushinnanguid kodanikuühiskonna valdkonnas	2000 600 000/600 000	2009 2009	HTM/REKK HTM/MEIS	REKK eksamitulemusi õpilaste hoiakute seireks ei analüüsinud ega selleks planeeritud kulusid ei kasutatud. Hoiakute hindamiseks on plaanis osaleda IEA rahvusvahelistes kodanikuhariduse uuringutes. IEA põhiküsitlus toimub 2009. aasta

					veebruari-aprillis ca. 150 kooli 8. klassides. MEIS viis ühiskonnapädevuse arendamiseks 2007.a novembris koolilaste seas läbi kodanikupäeva viktoriini, mida saab kasutada ka õppevahendina. Viktoriinis osales üle 5000 lapse. 2007. aastal HTM/MEIS prognoositud kulusid ei kasutanud. Nii REKK, HTM kui MEIS kulude osas vt ka arengukava täiendamise ettepanekutest tegevuse 3.5 muutmine.
	3.6.Käivitada <i>Lions Quest</i> programmi katsetamine üldhariduskoolides	Lions Clubs International Foundation, HTM/REKK 305 000	2007–katsetamine	Eesti Lions-klubide piirkond koostöös HTMga	On tõlgitud programmi meetodilised materjalid ning koostöös TÜ ja TTÜ-ga on materjal Eesti oludele kohandatud. Programmi piloteeriti 5 koolis.
<b>II strateegiline alaeesmärk. Sotsiaalsete ja hariduslike ennetusmeetmete kättesaadavuse parandamine</b>					
4. Lapse probleemide varaseks märkamiseks süsteemi loomine	4.1. Korraldada koolitusi spetsialistide pädevuse suurendamiseks	434 000	Vastavalt 2007 LÕTS tegevuskavale	SoM/TAI	TAI poolt töötati välja uus koolitusprogramm "Esmatasandi laste- ja peretöö tõhustamine" (koolituskulu 2007.a 215 370 krooni), mis on jätkuks eelnenud aastatel maakondades toimunud koolitusele "Juhtumi korraldamine võrgustikutöös". Koolitusprogrammi põhjal korraldati 2007.a 5 kursust kokku 50 osalejale ja 5 supervisioonikohtumist eri maakondades kokku 53 osalejale (vt märkus 5). Koolitustel ja supervisioonis osalesid eri eluvaldkondade spetsialistid: lastekaitseametnikud, sotsiaaltöötajad, koolisotsiaalpedagoogid, kriminaalhooldusametnikud, konstaablid.
	4.1' Töötada välja õpetajatele juhendmaterjalid ja korraldada õpetajatele täienduskoolitusi	HTM tegevuskulud	2007-2009	HTM/KOV	Õpetajatele on välja töötatud juhendmaterjalid individuaalsete arenguveestluste läbiviimiseks nii alus- kui põhihariduse tasemel. Materjalid on HTMi kodulehel kättesaadavad: <a href="http://www.hm.ee/index.php?047300">http://www.hm.ee/index.php?047300</a> (eelkool); <a href="http://www.hm.ee/index.php?047301">http://www.hm.ee/index.php?047301</a>

					(üldhariduskool)
4.2. Täpsustada uues lastekaitse seaduses kohustust teatada abivajavast lapsest	-	2008	SoM	2007. aastal toetas SoM abivajavast lapsest teavitamiseks Tallinnas ja Maardus loodud laste info- ja abitelefoni teenust 545 150 krooniga (vt ka märkus 6). Lastekaitse seaduse väljatöötamine lükkub edasi seoses SoM poolt sotsiaalhoolekande seaduse väljatöötamisega. Uue lastekaitse-seadusega jätkatakse tööd 2009. aastal.	
4.3. Määratleda lastekaitsetöötaja kui vastutava juhtumikorraldaja roll	SoM tegevuskulud	2007	SoM	2008.01.01 jõustusid sotsiaalhoolekande seaduses muudatused (sh § 29 <sup>1</sup> ), mille kohaselt osutatakse abi juhtumikorralduse põhimõttel. Juhtumikorraldus muudeti kohustuslikuks nii sotsiaal- kui lastekaitsetöö puhul. 2008.a hakkas kehtima ka juhtumiplaani koostamise nõue.	
4.4. Suurendada lastekaitsetöötajate arvu kohalikes omavalitsustes	SoM tegevuskulud	2007-2009	SoM	KOVidele on riigieelarvest iga-aastaselt eraldatud ressursid sotsiaalteenuste arendamiseks, mida võib muuhulgas kasutada ka lastekaitsetöötajate töölevõtmiseks. 2006.a lõpus oli lastekaitsetöötajate arv 162, ühe lastekaitsetöötaja kohta oli keskmiselt 1596 last. 2007. aastal lastekaitsetöötajate arv suurenes. Täpne statistika 2007. a kohta pole SoMile veel laekunud.	
4.5. Kehtestada koolikohustuse mittetäitjatest teavitamise kord	HTM tegevuskulud	2007 ja 2008	HTM	Ette on valmistatud PGSi muudatused, kus määratletakse koolikohustus, selle mittetäitmine ja mittetäitmise korral kohaldatavad meetmed ja nende rakendamise kord.	
4.6. Korrastada kooli sotsiaaltööd kooli sotsiaaltöötaja/ sotsiaalpedagoogi kutsestandardi	-	2008	HTM	2007.a detsembris esitati turvalise kooli kontseptsiooni ettepanekud haridus- ja teadusministrile. Ettepanekud käsitlesid peamiselt koolide võitlust koolikiusamisega, kuid ka kooli tugipersonali rolli ja teenuseid. 2008.a	

	väljatöötamise abil				töötatakse ettepanekute põhjal välja edasine tegevusplaan.
	4.7. Käivitada integreeritud nõustamismudeli väljatöötamine ja rakendamine	200 000	2009	HTM	<p>2007. aastal piloteeriti integreeritud nõustamismudelit Tallinnas ja Harjumaal, eestvedajaks Tallinna Noorte Infokeskus. Pilootprojekti käigus valmis nõustamise ABC materjal, mis mõeldud koolide personalile ja noortekeskustele abimaterjalina suunamaks noori vajadusel nõustamisspetsialistideni. Abimaterjal on kättesaadav:</p> <p><a href="http://www.taninfo.ee/public/TSNAnoustamisteamik_150x210_.pdf">http://www.taninfo.ee/public/TSNAnoustamisteamik_150x210_.pdf</a></p> <p>Pilootprojekti raames viidi Saar Poll OÜ poolt läbi nõustamise kättesaadavuse ja kasutatavuse uuring, mille aruanne kättesaadav:</p> <p><a href="http://www.taninfo.ee/public/Noorte_n_ustamiskeskused_uuring.doc">http://www.taninfo.ee/public/Noorte_n_ustamiskeskused_uuring.doc</a></p>
5. Sotsiaalsete ja hariduslike ennetusmeetmete arendamine	5.1. Koolitada lapsevanemaid nende sotsiaalsete oskuste ja kasvatuspraktika parendamiseks	SoM tegevuskulud / HMN, KOV tegevuskulud	2007-2009	SoM koostöös Hasartmängumaksu Nõukoguga ja KOV	<p>2007.a toetati Perekeskuse Sina ja Mina perearengusüsteemi projekti SoM vahendusel Hasartmängumaksu Nõukogust 1 694 424 krooniga. Perekeskus pakub sotsiaalsete probleemide lahenduseks vanemate nõustamisi ja koolitusi ning lisaks omavalitsuste sotsiaalala spetsialistidele täiendkoolitusi, suund on ka koolitajate koolitamisele. 2007.a kevadel alustati ettevalmistava etapiga: toimus 4 koolituskursust omavalitsuste spetsialistidele, vanematele (kokku 270 osalejale) 18 koolitust. Perekeskuse koolitustegevus toimub 9 maakonnas, üle-eestiliselt on olemas 50 koolitajast koosnev koolitajate võrgustik. HMN vahenditest on toetatud ka väiksemaid lapsevanemate koolitusele suunatud projekte.</p> <p>2007.a sügisel viis Perekeskus Sina ja Mina koostöös SoM jt partneritega läbi</p>

					sotsiaalkampaania „Ole normaalne – kasvame koos!“. Vt ka märkus 7.
	5.2. Täiendada EHIS't lisamooduliga hariduslike tugisüsteemide kättesaadavuse ja kasutamise osas	HTM tegevuskulud	2007	HTM	<p>Septembris 2007 muudeti EHIS'e põhimäärust, lisandusid moodulid alaealiste komisjonide ja õpilase osalemise kohta kooli huviringides. Muu hulgas kogutakse EHIS'es andmeid ka eripedagoogide, logopeedide ja koolipsühholoogide kohta ning õpetajate alamregister annab ülevaate vabadest koolipsühholoogi- ja logopeedikohtadest. Eesmärgiga tagada koolide parem andmeesitus (sh ka tugisüsteemide osas) jätkatakse 2008.a tööd EHIS'e kasutusjuhendite väljatöötamisega.</p> <p>Hariduslike tugisüsteemide kättesaadavust analüüsitakse ka välishindamise raames. Õ/a 2006/07 oli HTM välishindamise prioriteediks õppenõukogu tegevus ning uuriti õppenõukogu osalemist õppe- ja kasvatustöötegevuse analüüsimisel ja hindamisel. Õ/a 2007/08 ja 2008/09 on üldhariduse järelevalve prioriteediks õpilaste õpimise toetamiseks ja väljalangevuse ennetamiseks rakendatavate meetmete mõjus.</p>
	5.3. Läbi viia rakendusuuring õpilaskodude vajaduse väljaselgitamiseks ja tulenevalt uuringu tulemustest vajadusel laiendada õpilaskodude programmi	50 000 (uuring)	2007-2008	HTM/KVB	<p>2007. a viis HTM läbi rakendusanalüüsi, mille käigus kaardistati statistika õpilaskodude kohta, sh õpilaskohtade arv ja kohtade vajadus. 2007. aastal nimetatud analüüs lisaressurssi ei vajanud ning see viidi läbi HTMi tegevuskuludeks ette nähtud vahenditest. Hetkel on suund õpilaskodude riiklikult toetatavate kohtade suurendamisele, et võimaldada suuremal hulgal sotsiaalsete probleemidega peredest pärit õpilastel riigi toel õppimise ajal õpilaskodus elada. Õ/a 2006/07 oli riiklikult toetatud õppekohti 605, kohatoetus 2500 krooni. Õ/a 2007/08 lõpuks on kohtade</p>

					arvu kavas tõsta 650-670-ni ja kohatoetust suurendada 3000 kroonini. Õa 2008/09 alguses on kavas kohtade arvu suurendada 700ni.
<b>III strateegiline alaeesmärk. Alaealiste komisjonide ja kasvatusse eritingimusi vajavate õpilaste koolide töö tõhustamine</b>					
6. Alaealiste komisjonide juhtimise süsteemi arendamine	6.1. Analüüsida komisjonide struktuuri ja tegevust alaealiste komisjonide võrgustiku ja juhtimise süsteemi korrastamiseks	-	2008	HTM kaasates vajadusel SoMi, SiMi, JMi, komisjone ja KOVe	2007. aastaks tegevusi polnud planeeritud ja ettevalmistavaid tegevusi ei toimunud.
	6.2. Korrastada alaealiste komisjonide rahastamise põhimõtteid	Komisjonide eraldised kokku, kajastub punktis 1.1.	2007-2009	HTM	2007. aastal korrastati rahastamise põhimõtteid omavalitsuste komisjonide ja väikeste maakondade komisjonide rahastamisel.
	6.3. Välja töötada alaealiste komisjonide arengukavad ja teostada nende elluviimise üle regulaarset seiret	-	2008	HTM	2007. a märtsis käivitati alaealiste komisjonide arengukavade väljatöötamine ja enamuse komisjonide arengukavad valmisid novembris 2007.a. Komisjoni moodustanud haldusüksus (maavalitsus või kohalik omavalitsus) kinnitab oma komisjoni arengukava.
	6.4. Korraldada regulaarselt alaealiste komisjonide liikmetele infopäevi	30 000	2009	ENTK	Alaealiste komisjonide liikmetele toimus veebruaris 2007 infopäev, mais 2007 rehabilitatsiooniteenuse arutelu, juunist detsembrini arengukavade koostamise koolitused, oktoobris baaskoolitus ja meeskonnajuhtide koolitus, vt ka <a href="http://www.entk.ee/Toimunudkoolitusednetti2007.doc">http://www.entk.ee/Toimunudkoolitusednetti2007.doc</a>
7. Alaealiste komisjonide infokeskkonna loomine	7.1. Luua ENTK kodulehele eraldi veebipõhine foorumivõimalus ja dokumendihalduse süsteem	ENTK tegevuskulud	2007	ENTK	ENTK kodulehele on foorumivõimalus loodud, ligikaudu pooled alaealiste komisjonidest on registreerinud ennast kasutajaks. ENTK kodulehel on üleval komisjonide käsiraamatud, mis sisaldavad mitmeid näidisdokumente komisjonide töö hõlbustamiseks, nt otsuse,

					protokolli, iseloomustuse, lepitamise lepingu jm dokumentide näidised.
	7.2. Käivitada alaealiste komisjonide statistika koondamine EHISE baasil	HTM tegevuskulud	2007-2009	HTM	2007.a septembris lisati EHISEle alaealiste komisjonide moodul ning muudeti vastavalt EHISE põhimäärust. Tehniline rakendus alaealiste komisjonide andmete kogumiseks EHISE baasil on välja töötatud ning käivitus 2008. aasta algusest.
	7.3. Korrastada isiku andmekaitsega seotud küsimused alaealiste komisjonide töös	-	2008	HTM, kaasates vajadusel AKIst, SoMi, SiMi, JMi, KOVe ja komisjone	2007.a septembris muudetud EHISE põhimääruse kohaselt kustutatakse alaealiste komisjonide poolt hariduse infosüsteemi kantud andmed alaealiste õigusrikkujate kohta alaealise 18-aastaseks saamisel.
8. Alaealiste komisjonide töökorralduse tõhusamaks muutmine	8.1. Käivitada komisjoniliikmete töönoustamine ja selleks meeskondade koolitamine	100 000, sh ka koolituskulud	2009	ENTK	2007 aastal tegevusi komisjoniliikmete töönoustamise käivitamiseks ei toimunud, kuna keskenduti alaealiste komisjonide arengukavade väljatöötamisele.
	8.2. Juurutada juhtumikorralduse põhimõtete kasutamine mõjutusvahendi määramisel ja kohaldamisel	HTM tegevuskulud	2007	HTM	Alaealiste komisjonides on alustatud juhtumikorralduse põhimõtete kasutamisega.
	8.3. Töötada alaealiste komisjonidele välja riskihindamise metodika	-	2008	HTM, ENTK	2007. aastaks tegevusi polnud planeeritud ja ettevalmistavaid tegevusi ei toimunud.
9. Alaealiste komisjonides mõjutusvahendite kättesaadavuse tagamine	9.1. Ajakohastada lepitamise korraldust alaealiste komisjonides	HTM tegevuskulud, SoM kulud ohvriabile	2007-2009	HTM, SoM	Veebruaris 2007 jõustus ohvriabi seaduse muudatus, mille kohaselt lepitusteenusena käsitletakse alaealisele AMVSis sätestatud mõjutusvahendi kohaldamist. Sotsiaalministeeriumi poolt on tagatud lepitajate olemasolu - mais 2007 viidi läbi kümnele ohvriabitöötajale lepitajate koolitus (koolituse

					kulu 64 000 krooni). 2007. aastal HTM tegevuse läbiviimiseks eraldi ressursse ei kasutanud. Lepituse korralduse ajakohastamiseks viis HTM koostöös SoMiga läbi ettevalmistusi alaealiste komisjonide lepitamise korra muutmiseks. Töörühm alustab tööd 2008. aastal.
	9.2. Muuta käenduse korraldust	HTM tegevuskulud (AKde eraldised)	2007-2009	HTM	Ette on valmistatud AMVSi muudatused, mille kohaselt käendaja, kui seni alaealise üle järelevalvet teostav isik, on asendatud tugisikuga, vt <a href="http://eoigus.just.ee/?act=6&amp;subact=1&amp;OTSIDOC_W=165512">http://eoigus.just.ee/?act=6&amp;subact=1&amp;OTSIDOC_W=165512</a> . Tugisiku eesmärgiks on alaealise arengut toetada ning olla komisjonile partneriks mõjutusvahendi kohaldamisel. Tugisik hõlmab endas seniseid mentorluse- jms programme. Eelnõu esimene lugemine toimus Riigikogus novembris 2007.a. Peale seaduse muudatuse jõustumist vormistatakse vajalikud rakendusaktid.
	9.3. Kaardistada teenusepakkujate võrgustik mõjutusvahendite kohaldamiseks ja käivitada nende koolitamine	HTM tegevuskulud (AKde eraldised)	2007-2009	HTM, ENTK koostöös AKdega	Kaardistatud on alaealistele õigusrikkujatele rehabilitatsiooniteenuse pakkujad. 17.05.07 toimus alaealiste komisjonide ja rehabilitatsiooniteenust pakkuvate institutsioonide arutelupäev, kus analüüsiti ka kitsaskohti teenuse pakkumisel. Kohtumise kokkuvõte: <a href="http://www.entk.ee/REHA%20arutelu.doc">http://www.entk.ee/REHA%20arutelu.doc</a> . 2008.a on kavas keskenduda sõltuvusprobleemidaga alaealistele kohaldatavatele mõjutusvahenditele ning sellega seonduvalt komisjoniliikmete pädevuse tõstmisele.
	9.4. Töötada välja erikoolide arengu kontseptuaalsed alused	HTM arenduskulud	2007	HTM	2007. aastal HTMi töörühm erikoolide arengu kontseptuaalsete aluste kinnitamiseni ei jõudnud, kuna töö käigus tõstatus vajadus veelkord analüüsida planeeritavate meetmete

					tulemuslikkust. Tööd jätkatakse 2008. aastal.
10. Turvalise koolikeskkonna loomine erikoolis	10.1. Täpsustada erikooli tervisekaitse- ja turvanõudeid	-	2008	HTM SoMi kaasates	2007.a ettevalmistavaid tegevusi ei toimunud. Tegevuse läbiviimine on seotud erikoolide kontseptuaalsete aluste valmimisega.
	10.2. Ajakohastada erikoolide õpi- ja olmetingimusi	-	2009	HTM	Välja on töötatud renoveerimise rahastamise skeem ERF programmist alates 2008. aastast. Konkreetsete tegevuste käivitamine sõltub erikoolide kontseptuaalsete aluste valmimisest.
11. Õpilaste erikooli suunamise korrastamine	11.1. Lihtsustada erikooli õppekohtade broneerimise süsteemi	-	2008	HTM	Riigikogu menetluses olevale AMVS eelnõule on lisatud ka vastavasisuline rakendusakt - „Alaealise kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kooli suunamise kord” muutmine.
	11.2. Töötada välja erikooli õpilaste erikooli toimetamise kord	-	2008	HTM, JM, SiM	Riigikogu menetluses olevas AMVS eelnõus on plaanitud järgmine täpsustus õpilaste erikooli toimetamisel: esimesena on kooli toimetamine KOVi sotsiaal- ja lastekaitse spetsialistide korraldada. Juhul kui see ei tööta alaealise või tema seadusliku esindaja poolt takistuste tegemisel, on KOVi pädevuses kaasata politsei. Vajadusel koostatakse vajalikud rakendusaktid peale seaduse vastuvõtmist.
	11.3. Töötada välja põhimõtted erikoolist ennetähtaegse vabastamise ja erikoolis viibimise tähtaja pikendamise kohta	-	2008	HTM	Riigikogu menetluses oleva AMVS muudatuses nähakse ette, et õpilase omavolilise lahkumise korral teeb erikooli direktor alaealiste komisjonile ettekande ja vajaduse korral esitab põhjendatud taotluse koolis viibimise aja pikendamiseks. Täpsed põhimõtted töötatakse välja erikoolide kontseptuaalsete aluste raames.
12. Erikoolide õppe- ja kasvatustöö arendamine	12.1. Määratleda erikoolide täpsed ülesanded sõltuvalt õpilase kasvatusraskusest	HTM tegevus- ja arenduskulud	2007	HTM koostöös KVBga	2007. aastal erikoolide diferentseerimise vajadusest lähtuvalt erikooli ülesandeid ei määratletud. Erikoolide ülesanded ja diferentseerimise vajadus konkretiseeritakse erikoolide arengu kontseptuaalsete alustes, vt täitmismärget ka tegevuse 9.4 kohta.
	12.2. Rakendada	-	2009	HTM/KVB koos	Võimalus perekeskse õpilaste hajutatuse mudeli

	perekeskset õpilaste hajutatuse mudelit			erikoolidega	rakendamiseks nähakse ette erikoolide arengu kontseptuaalsetes alustes, mille põhjal kavandatakse ka edasised konkreetsete tegevused.
	12.3. Töötada välja õpilaste tugiteenuste kirjeldused ja teha kindlaks personali ressursivajadus erikoolide õppe- ja kasvatusesmärkide elluviimiseks	HTM tegevuskulud	2007	HTM	2007. aastal tegevust läbi ei viidud, sõltub erikoolide kontseptuaalsete aluste valmimisest, vt täitmismärget ka tegevuse 9.4 kohta.
	12.4. Tagada igale lapsele tugi haridus-, sotsiaal- ja tervisevaldkonnas lähtuvalt tema individuaalsetest vajadustest	HTM tegevuskulud	2007-2009	HTM, SoM, KOV	2007. aastal tegevust läbi ei viidud, sõltub erikoolide kontseptuaalsete aluste valmimisest.
	12.5. Suurendada erikoolide personali professionaalsust täienduskoolituste kaudu	Erikoolide tegevuskulud	2007-2009	HTM/KVB koostöös erikoolidega	Erikoolid osalevad projektis „Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste resotsialiseerimine ühiskonda”, mille raames toimusid 2007. a erikoolide töötajatele järgmised täienduskoolitused: tugikoolitus, koostöökoolitused ja kogemuste vahetamise koolitused. Projekti kohta vt ka: <a href="http://www.kaagvere.edu.ee:8080/Kaagvere/uldi/nfo/uudised-1/projektid/meede-1.1">http://www.kaagvere.edu.ee:8080/Kaagvere/uldi/nfo/uudised-1/projektid/meede-1.1</a>
13. Järelhooldus-süsteemi loomine erikoolist lahkujatele	13.1. Luua koostöövõrgustik õpilase resotsialiseerimiseks erikoolist lahkumisel	-	2009	HTM, SoM, KOV	Koostöövõrgustiku põhimõtted õpilase erikoolist lahkumisel on kavas välja töötada erikoolide arengu kontseptuaalsete aluste koostamise raames. Koostöövõrgustiku loomisega on alustatud Kaagvere Erikoolis.
	13.2. Käivitada õpilase erikoolist lahkumisel	-	2009	HTM, SoM, KOV	2007. aastaks tegevusi polnud planeeritud ja ettevalmistavaid tegevusi ei toimunud Tegevuse

	üleminekuplaanide koostamine ja nende elluviimine				läbiviimine on seotud erikoolide arengu kontseptuaalsete aluste valmimisega.
<b>IV strateegiline alaeesmärk. Oigussüsteemi mõjus reageerimine alaealiste õigusrikkumistele</b>					
14. Alaealiste erikohtlemine kriminaalmenetluses	14.1. Luua võimalused spetsialiseeruda alaealiste kriminaalasjade menetlemiseks kogu justiitsahelas	SiM (politsei) tegevuskulud, JM tegevuskulud (kohtud, prokuratuur)	2007-2009	SiM (politsei), JM (kohtud, prokuratuurid)	2007.aastal koostati Politseiametis õigusvastase teo toime pannud ja abi vajava lapse kohtlemise juhendi eelnõu. Peaprokuröri juhis alaealiste menetluse kohta kinnitati juunis 2007. Mõlemas dokumendis nähakse ette alaealiste kohtueelse menetluse tähtajad ja alaealiste asjade menetlemine spetsialiseeritud menetlejate poolt.
	14.2. Korrastada alaealiste kriminaalmenetluse lastekaitse kaasamise korraldust	-	2009	SoM, JM, SiM	Politseiameti koostatud õigusvastase teo toime pannud ja abi vajava lapse kohtlemise juhendis täpsustatakse alaealiste ülekuulamisega seonduvat.
	14.3. Käivitada regulaarne seire alaealiste kohtueelse menetluse ja vahi all hoidmise pikkuse üle	40 000	2007-2009	JM	Alaealiste kohtueelse menetluse pikkuse üle 2007. aastal koostati 2 analüüsi. Esimene analüüs valmis 2007. aasta juunis ja käsitles aasta esimest viite kuud. 2008. alguses valmis ülevaade 2007.a teise poolaasta kohta. Edaspidi koostatakse ülevaated 1-2 korda aastas ning hakatakse jälgima ka alaealiste kohtumenetluse pikkust.  18.07.2007 justiitsministri ja siseministri kohtumisel otsustati, et üldjuhul alaealiste menetlused ei tohi kesta üle nelja kuu. 2007. aasta teisel poolaastal kestis kohtueelne menetlus keskmiselt 3,8 kuud, mis on 1,8 kuud vähem kui 2006. aasta teisel poolaastal. Menetluse pikkuse seiret finantseeriti JM tegevuskuludest.
15. Alaealiste	15.1. Parandada alaealiste	-	2008	JM	2007. aastal koostati JM vanglate osakonna

õigusrikkujate karistussüsteemi arendamine	kinnipidamistingimusi, viies alaealised kinnipeetavad üle Viru Vanglasse			(kinnipidamis- kohad)	poolt Viru Vangla noorte osakonna tööpõhimõtted, millest lähtuvalt hakkab toimuma alaealiste kinnipeetavate karistuse täideviimine Viru Vanglas. Loodud on 45 ametikohaga noorte osakond, kus saab olema 250 kohta (sihtgrupp: noored süüdimõistetud – alates 18.a., alaealised süüdimõistetud, alaealised eeluuritavad). Alaealised paigutatakse Viru Vanglasse peale õa 2007/08 lõppu.
	15.2. Koolitada Viru Vangla noorteosakonnas tööle asuvaid ametnikke spetsiaalselt tööks alaealiste ja noorte kinnipeetavatega	-	2008	JM	Norra finantsmehhanismi raames rahastatakse JMi projekti "Vanglasüsteemi tugevdamine", mille üheks eesmärgiks on muu hulgas ka uute vanglaametnike koolitamine. Projekti kogueelarveks on 712 672 eurot (sh ka omafinantseering), millest noorteosakonna ametnike koolitusteks ja õpperuumide sisustamiseks on planeeritud 320 524 eurot. Koolitused on kavas peale osakonna täielikku komplekteerimist 2008 I ja II pooltes.
	15.3. Analüüsida alaealiste karistuste tulemuslikkust	135 000	2007	JM	Uuringu teostamiseks sõlmiti 24.04.2007 leping Tartu Ülikooliga. Uuring valmib 2008. aasta I pa. 2007.a toimus väljamakse 70 000, uuringu lõppraporti esitamisel tasutakse 65 000 krooni.
16. Alaealiste kinnipeetavate resotsialiseerimiseks sekkumisprogrammide valiku laiendamine	16.1. Korraldada alaealistele kinnipeetavatele agressiivsuse asendamise treeninguid	-	2007-2009	JM (kinnipidamis- kohad)	2007. aastal viidi EQUIP treeningud (alaealistele kohandatud agressiivsuse asendamise treeningud) läbi 9 grupile, osales 55 Viljandi Vangla (noortevangla) kinnipeetavat. Treeningute läbiviimist finantseeriti vangla tegevuskuludest.
	16.2. Rakendada regulaarselt alaealistele kinnipeetavatele viha juhtimise programmi	24 381	2007-2009	JM (kinnipidamis- kohad)	2007. aastal viidi viha juhtimise programm läbi 3 grupile, osales 17 Viljandi Vangla (noortevangla) kinnipeetavat.
	16.3. Rakendada regulaarselt	28 340	2007-2009	JM	2007. aastal viidi programm „Vabaduse lävel“

	alaealistele kinnipeetavatele programmi "Vabaduse lävel"			(kinnipidamis- kohad)	läbi 5 grupile, osales 35 Viljandi Vangla (noortevangla) kinnipeetavat.
--	--	--	--	-----------------------	---

Tabelis kasutatud lühendid:

AMVS	Alaealise mõjutusvahendite seadus
EHIS	Eesti Hariduse Infosüsteem
ENTK	Eesti Noorsootöö Keskus
HMN	Hasartmängumaksu Nõukogu
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
IEA	International Association for the Evaluation of Educational Achievement
JM	Justiitsministeerium
KOV	kohalikud omavalitsused
MTÜ	mittetulundusühing
PGS	Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus
REKK	Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus
SoM	Sotsiaalministeerium
TAI	Tervise Arengu Instituut

## **Selgitavad märkused rakendusplaani juurde**

### **1. Justiitsministeeriumi tegevus kuriteoennetuslike projektide toetamisel**

Justiitsministeeriumi poolt määrati 2007. aastal tegevustoetus MTÜ-le Eesti Naabrivalve (381 400 krooni) naabrivalve liikumise arendamiseks ja MTÜ-le Lootuse Küla (618 600 krooni) narko- ja alkoholisõltuvusega endiste kinnipeetavate rehabilitatsiooniprogrammi läbiviimiseks.

Projektidest rahastati:

- 1) MTÜ Vägivallast Vabaks, vägivaldsete meeste rehabilitatsiooni tugigrupp, 189 000 krooni;
- 2) MTÜ Perekoolitusühing Sina ja Mina, Gordoni koolitused, nõustamised ja supervisioon kriminaalhooldajatele ja kohtulikult karistatud lastevanematele (ülekaristamine), 50 324 krooni;
- 3) MTÜ Samaaria Misjon, töösokuste õpe ja tööharjutused vabanenud kinnipeetavatele, 167 105 krooni;
- 4) MTÜ „Me aitame sind“, rehabilitatsiooniprogramm narko- ja alkoholisõltlastest kriminaalhoolduslastele, 17 796 krooni;
- 5) MTÜ Lastekaitse Liit, sotsiaalteatri õpe käitumisraskustega 4 kooli õpilastele ja õpetajatele, kasvatajatele, 115 000 krooni;
- 6) MTÜ Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Selts, Kaagvere erikooli tüdrukutele käsitöö töötubade läbiviimine, 34 185 krooni;
- 7) SA Eesti Lastefond, 4 Eesti linnas aktiivsus- ja tähelepanuhäirete (ATH) tugirühmad vanematele, laste sotsiaalsete oskuste programm, 167 000 krooni;
- 8) SA Kesk-Eesti Noortekeskus, Goldsteini kognitiiv-käitumuslik treening alaealiste komisjoni suunatud noortele, 75 000 krooni;
- 9) SA Kuressaare Gümnaasium, sõltuvusainete tarvitamise ennetamisele suunatud õppepäevad Saare maakonna üldhariduskoolide 4.-5. klasside õpilastele, 50 000 krooni;
- 10) MTÜ Öökull, Lõuna-Eesti probleemsetele noortele sõjaväeline meeskonnatöölaager ja tugigrupid noortekeskustes sobiva huviala leidmiseks, 134 590 krooni.

Täpsem info projektide kohta on üleval ka internetis aadressil: <http://www.just.ee/20072>.

### **2. Sotsiaalministeeriumi tegevus kuriteoennetusprojektide toetamisel**

2007. aastal Sotsiaalministeeriumi kaudu Hasartmängumaksu Nõukogu vahenditest toetatud olulisemad kuriteoennetusosalased projektid hoolekande ja pere valdkonnas:

- 1) Lastekaitse Liidu 2007. aasta tegevustoetus, laste õiguste kaitse ja teavitamine, sealhulgas erinevate preventsiiooniprojektide läbiviimine, 3 739 289 krooni;
- 2) Sihtasutuse Eesti Lastefond 2007. aasta tegevustoetus, aktiivsus- ja tähelepanuhäire (ATH) all kannatavate laste vanematele teadmiste ja oskuste pakkumine ATH-ga toimetulekul, 200 000 krooni;
- 3) Caritas Eesti projekt „Emade klass” , eesmärgiks alaealiselt emaks saanud tüdrukute sotsiaalsete oskuste parandamine, 218 929 krooni;

- 4) MTÜ Naabusvalve Keskus, alkoholi tarbimise ja muu riskikäitumise vähendamine, 110 120 krooni;
- 5) MTÜ Perekeskus „Varjulill”, projekt „Elumerel kreenis” – probleemidesse takerdunud noorte abistamine, 72 043 krooni;
- 6) MTÜ Eesti Vaimse Tervise Ühing, Lapsemure telefon ja interneti jututuba [www.lapsemure.ee](http://www.lapsemure.ee) pakkumaks lastele võimalust saada anonüümselt psühhosotsiaalselt toetust, 107 955 krooni;
- 7) MTÜ Eesti Vaimse Tervise Ühing, psühholoogiline nõustamine ja noorsootöö riskiperedest lastele ja nende lähedastele, 73 856 krooni;
- 8) SA Dharma, projekt „Vägivallatu suhtlemine erivajadustega lastele”, et parandada erivajadustega laste suhtlemisoskusi ja pakkuda vajadusel tugiisiku tuge, 55 700 krooni;
- 9) Tartu Laste Tugikeskuse projekti „Tugiisik kui positiivne rollimudel riskigrupi lapsele ja tema pereliikmetele”, et parandada riskigrupi laste toimetulekuoskusi ja vähendada sotsiaalseid probleeme, 50 476 krooni;
- 10) Noorteklubi Oma Territoorium „Tallinna riskigrupi noorte ekstreemspordi talv 2007”, 35 000 krooni;
- 11) MTÜ Tubakavaba Eesti „Elu tubakata”, koolitusprogrammi ja õppematerjalide koostamine, noorte arvamusiidrite grupi ettevalmistamine ennetustöö tegemiseks põhikoolis, 75 000 krooni.

### **3. Kohalike omavalitsuste kuriteoennetustöö**

Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakond analüüsis 2007. aastal kohalike omavalitsuste kuriteoennetustööd. Analüüsi eesmärgiks oli saada ülevaade kohalike omavalitsuste kuriteoennetusalasest tegevusest ning kohalike omavalitsuste ootustest riigile seoses kuriteoennetusalasest tegevuse koordineerimisega. Allpool on toodud analüüsi peamised järeldused.

- Enamus vastanud kohalike omavalitsuste esindajatest arvab, et peamine vastutus turvalisuse tagamise eest lasub politseil.
- Kohalikes omavalitsustes on kuriteoennetusalasest tegevuste koordineerimine ja vastutuse ulatus määratlemata.
- Üle-eestiliselt on spetsiaalseid kuriteoennetuse komisjone loodud vähe.
- Kohalik omavalitsus toetab kuriteoennetusalasest tegevust projektipõhiselt, st omavalitsustes ei ole loodud selle valdkonna jaoks püsivat töökohta ega eraldatud eelarvelisi vahendeid.
- KOVide poolt elluviidud kuriteoennetusalasest tegevust pidasid enamik vastajaid mitte eriti edukaks. KOVide kuriteoennetusalasest tegevuskava täitmist hinnati samas piisavaks.
- 2006. aastal kohalikes omavalitsustes tehtud kuriteoennetusalasest tegevust saab määratleda nõ esmatasandi ennetustööks (sotsiaalsete ennetusmeetmete elluviimiseks), kus peamist tähelepanu pöörati inimeste teadlikkuse tõstmisele ja elanikkonna positiivsele kaasamisele. Elluviidud tegevused olid enamasti projektipõhised.
- Kuriteoennetusalasest tegevuste elluviimine sõltub omavalitsuste otsusetegijate huvitatusest või huvipuudusest antud valdkonna suhtes.

- KOVide kuriteoennetusalasest tegevuses oodatakse riigilt rahalise toetuse eraldamist, seejärel politsei poolt kohaliku kuritegevuse statistika analüüsimist ning kolmandaks elanike küsitlemist selleks, et välja selgitada kuriteo- ja turvatunde probleeme.
- Kohalikud omavalitsused ootavad riigilt toetust ka kuriteoennetusalasest tegevuse elluviimiseks eelkõige metoodika küsimustes (nt ennetusmeetmete valiku tutvustamine) ning vastajate hinnangul peaks omavalitsus enam panustama kuriteoennetusalasest tegevusteks raha ja inimressursi leidmisele.
- Paljudel KOVide esindajatel ei ole infot Justiitsministeeriumi kuriteoennetusalasest projektikonkursist ega ka kodulehest.

#### **4. Ülevaade kuriteoennetuse planeerimisest**

2007. aastal anti Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitiliste uuringute sarjas välja „Ülevaade kuriteoennetuse planeerimisest“. Ülevaate koostas Jim Hilborn.

Ülevaate üldiseks eesmärgiks on:

- anda üldisem ülevaade ja sissejuhatus põhiteemadesse, mis on viinud kuriteoennetuse praeguse tähtsuseni;
- täiendada lugeja arusaamist sellistest mõistetest nagu kuritegevus, kuritegevuse kontroll, kuritegevuse vähendamine, kuritegevuse ennetamine ja kogukonna turvalisus;
- anda mudel kuriteoennetuse ja kogukonna turvalisuse mõistmiseks.
- tuua näiteid kõigi kuriteoennetuse „parimate praktikate“ fookuse kohta;
- pakkuda lugejale allikaid edasiseks õppimiseks, eriti odavaid ja internetipõhiseid materjale.

Raamat jaguneb neljaks: esimene osa annab laiapõhjalise teoreetilise ülevaate kuriteoennetuse planeerimise kesksetest kontseptsioonidest. Teine osa – kaitse kuritegevuse eest – keskendub sotsiaalse kaitse viisidele kuritegudest põhjustatud tahtliku kahju ja kannatuste vastu. Kolmas osa – kahju parandamine – on nende inimeste sotsiaalse kaasamise protsessist, kes on kuritegevuse tõttu sotsiaalselt tõrjutud. Neljas osa – kriminaalsuse ennetamine – on turvalise, terve ja kaasava sotsiaalse keskkonna edendamiseks. Igas osas tuuakse välja kuriteoennetuse eri koolkondade seisukohad.

Uuring on kättesaadav Justiitsministeeriumi kodulehel: [www.just.ee](http://www.just.ee).

#### **5. Koolitused laste võrgustiku liikmetele**

Laste võrgustikku kuuluvate liikmete koolitamiseks töötati 2007. aasta esimesel poolaastal välja õppekava ja koolitusprogramm ning viidi läbi üks 12 osalejaga koolitajate koolitus Valgamaal. Uus koolitusprogramm *Esmatasandi laste- ja peretöö tõhustamine* on jätk eelnenud aastatel maakondades toimunud koolitusele *Juhtumite korraldamine võrgustikutöös*.

2007. aastal viidi läbi järgmised koolitusalasest tegevused:

- *Esmatasandi laste- ja peretöö tõhustamine*.  
Kursuse eesmärk oli tõhustada piirkondlikku sektoritevahelist koostööd. Maist septembrini toimus kokku 5 kursust Valga-, Järva-, Saare-, Tartu- ja Ida-Virumaal.

Koolitustel osalejaid kokku 50. Koolituse formaat: 1 + 2 + 1 päeva, kestus kokku 1-2 kuud.

- *Supervisioonikohtumised.*

2007. aastal toimusid supervisioonikohtumised varasemalt lõpetanud gruppidele. Teemadeks olid supervisiooni olemus, juhtumite analüüs, koostöö arendamine võrgustikupartnerite vahel jne. Kokku 53 osavõtjale toimus 2007. aasta märtsist novembrini 5 supervisiooni Põlvamaal, Jõgevamaal, Pärnumaal, Tallinnas, Ida-Virumaal.

## **6. Abivajavast lapsest teavitamine**

2008. aastal koostab Sotsiaalministeerium koostöös teiste ministeeriumite ja osapooltega ÜRO lapse õiguste konventsiooni riikliku raporti, mis esitatakse ÜRO lapse õiguste komiteele novembri lõpuks. Riiklik raport annab ülevaate olukorrast lapse õiguste tagamisel Eestis, sealhulgas ka praeguses lastekaitse seaduses kehtivast abivajavast lapsest teavitamise kohustuse täitmisest.

2008. aastal kavandatakse laste abi- ja infotelefoni laiendamist üle-eestiliseks abitelefoni, mis kattub ka Euroopa Liidu kavatsustega luua üle-euroopaliselt sama numbriga (116 111) laste abitelefoni. Laste abi- ja infotelefon töötab hetkel Tallinnas ja Maardus ning selle käivitas 2005. aastal Sotsiaalministeerium koostöös kohalike omavalitsuste ning Häirekeskusega. Nimetatud tegevus on kajastatud Laste õiguste tagamise strateegia tegevuskavades, mistõttu seda dubleerivalt alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukavas ei kajastata.

## **7. Koolitused lastevanematele**

Perekoolitusühing Sina ja Mina sai 2007. aastal Sotsiaalministeeriumi vahendusel Hasartmängumaksu Nõukogult toetust perearengu süsteemi projektile summas 1 694 424 krooni. 2007. aasta kevadel viidi ellu projekti ettevalmistav etapp, mille raames toimusid omavalitsuste spetsialistide koolitused – spetsialistidele anti ülevaate lapsevanematele mõeldud koolitusprogrammist. Kokku viidi omavalitsuse spetsialistidele läbi neli koolitust: Harju-, Järva-, Jõgeva- ja Valgamaal. Omavalitsustöötajate koolitamine võimaldas lastekaitse- ja sotsiaaltöötajatel tõhusamalt välja selgitada piirkonna koolitusvajadus ning vajaduse ilmnemisel suunata ja motiveerida lapsevanemaid koolitustel osalema Ettevalmistava etapi raames sõlmiti kokkulepped koolituste toimumise kohta omavalitsustes augustist detsembrini. Koolitused toimusid sel perioodil Rapla-, Järva-, Jõgeva-, Valgamaa omavalitsustes 18 grupile, milles oli kokku 270 osalejat.

Hasartmängumaksu Nõukogult vahenditest toetati ka väiksemaid lapsevanemate koolitusele suunatud projekte.

2007. aasta sügisel viis Perekeskus Sina ja Mina koostöös Sotsiaalministeeriumi ja teiste partneritega läbi sotsiaalkampaania *Ole normaalne – kasvame koos!*. Kampaania oli suunatud teismelistele ja nende vanematele, eesmärgiga toetada lapse ja vanema vahelisi suhteid, pakkuda infot ja teadmisi konfliktide ennetamise ja lahendamise oskustest ning võimalustest. Kampaania seisnes sõnumi levitamises läbi tele-, raadio-, trüki- ja

internetireklaami. Lisaks jaotati temaatilisi flaiereid ja plakateid ning neljas maakonnas toimus seminar *Ole normaalne – Kasvame koos*. Kampaania raames toimus ka videokonkurss, mis käsitles sarnaselt reklaamklippidele noorte ja vanemate suhtlemise kitsaskohti, vt <http://www.noorusonhukas.ee/>. Sotsiaalkampaania raames läbi viidud uuringu kohaselt märkas kampaaniat üle poole kogu sihtrühmast – lapsed vanuses 11-18 ja teismelisi lapsi kasvatavad vanemad. Kampaaniat pani tähele kaks noort kolmest ning iga kolmas lapsevanem.

### III Ülevaade tegevuste täitmiseks kasutatud vahendite kohta 2007. aastal

Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava täitmiseks vajalikud kulutused nähakse ette ja planeeritakse iga asjaomase ministeeriumi eelarves. Arengukavas on ette nähtud tegevusi, mida finantseeritakse nii ministeeriumite ja nende valitsemisala asutuste tegevuskuludest ning sihtotstarbeliselt finantseeritavaid tegevusi. Ülevaade tegevustest, mida finantseeritakse tegevuskuludest, on toodud käesoleva aruande peatükis II, vt täitmismärked tegevuste ja kulude kohta. Alljärgnevalt on toodud ülevaade sihtotstarbeliselt finantseeritud tegevustest 2007. aastal.

Meetmed/tegevused	Vastutaja	Kulu 2007. aastal
<b>Meede 1. Kuriteoennetusele suunatud algatuste toetamine</b>		
1.1. Toetada iga-aastasi kuriteoennetusprojekte ja kuriteoennetust tegelevate MTÜde tegevust	JM	2 000 000
	SiM/ Politseiamet	1 200 000
	HTM	1 623 000
Meetme 1 kogukulu 2007. aastal		<b>4 823 000<sup>2</sup></b>
<b>Meede 2. Alaealiste kuriteoennetusala teavitamine</b>		
2.1. Anda välja kuriteoennetusteemalisi trükiseid ja muid teabematerjale	SiM/ Politseiamet	65 000
	ENTK	25 000
	MTÜ Eesti Naabrivalve	33 000
Meetme 2 kogukulu 2007. aastal		<b>123 000</b>
<b>Meede 3. Elanikkonna hoiakute mõjutamine</b>		
3.2. Rakendada ulatuslikumalt Koolirahu programmi	ENTK	100 000
3.6. Käivitada Lions Quest programmi katsetamine üldhariduskoolides	Lions Clubs International Foundation, HTM/REKK	305 000
Meetme 3 kogukulu 2007. aastal		<b>405 000</b>
<b>Meede 4. Lapse probleemide varaseks märkamiseks süsteemi loomine</b>		
4.1. Korraldada koolitusi spetsialistide pädevuse suurendamiseks	SoM/TAI	215 370
4.7. Käivitada integreeritud nõustamismudeli	HTM	200 000

<sup>2</sup> Kuriteoennetuslikke projekte toetatakse ka HMN vahenditest. Nt 2007. aastal eraldati SoM kaudu HMN vahenditest eri projektidele, mis ka alaealiste kuriteoennetusega seotud, hinnanguliselt ligi 4,7 miljonit.

väljatöötamine ja rakendamine		
Meetme 4 kogukulu 2007. aastal		<b>415 370</b>
<b>Meede 5. Sotsiaalsete ja hariduslike ennetusmeetmete arendamine</b>		
5.1 Koolitada lapsevanemaid nende sotsiaalsete oskuste ja kasvatuspraktika parendamiseks	HMN eraldis (SoM kaudu)	1 694 424
Meetme 5 kogukulu 2007. aastal		<b>1 694 424</b>
<b>Meede 6. Alaealiste komisjonide ja kasvatuseritingimusi vajavate õpilaste koolide töö tõhustamine</b>		
6.3. Välja töötada alaealiste komisjonide arengukavad	ENTK	130 000
6.4. Korraldada regulaarselt alaealiste komisjonide liikmetele infopäevi	ENTK	30 000
Meetme 6 kogukulu 2007. aastal		<b>160 000</b>
<b>Meede 9. Alaealiste komisjonides mõjutusvahendite kättesaadavuse tagamine</b>		
9.1. Ajakohastada lepitamise korraldust alaealiste komisjonides	SoM	64 000
Meetme 9 kogukulu 2007. aastal		<b>64 000</b>
<b>Meede 15. Alaealiste õigusrikkujate karistussüsteemi arendamine</b>		
15.3 Analüüsida alaealiste karistuste tulemuslikkust	JM	70 000
Meetme 15 kogukulu 2007. aastal		<b>70 000</b>
<b>Meede 16. Alaealiste kinnipeetavate resotsialiseerumiseks sekkumisprogrammide valiku laiendamine</b>		
16.2 Rakendada regulaarselt alaealistele kinnipeetavatele viha juhtimise programmi	JM (kinnipidamiskohad)	24 381
16.3 Rakendada regulaarselt alaealistele kinnipeetavatele programmi „Vabaduse lävel“	JM (kinnipidamiskohad)	28 340
Meetme 16 kogukulu 2007. aastal		<b>52 721</b>
<b>KOKKU</b>		<b>7 807 515</b>